

Dominik Hudolin
Filozofski fakultet Osijek
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Osijek

Stručni rad
UDK 316.42:37

GLOBALIZACIJA I OBRAZOVNE PERSPEKTIVE

Sažetak

Globalizacijski procesi preobražavaju sve aspekte ljudskoga života. Sve veća povezanost i međuovisnost različitih dijelova suvremenoga svijeta očituje se putem novih i suvremenih potreba modernog društva. Globalizacija mijenja gospodarstvo, politiku, kulturu i društvo te postavlja svježije zahtjeve odgoju i obrazovanju. Povezivanje svjetskog tržišta potražuje standardizirane kompetencije i otvorenost za cjeloživotno učenje. Pedagogija kao društvena znanost prihvaća nove izazove te kreira moderan i suvremen odgoj i obrazovanje uključujući nove metode učenja obogaćene informacijsko-komunikacijskim tehnologijama te interkulturalnim vrijednostima i znanjima kao što je učenje stranih jezika. Ubrzani napredak globalnog društva iziskuje ustrajnu potrebu za stalnim i opetovanim usavršavanjem već stečenih kompetencija, ali i učenje novih. Konstantan razvoj i modernizacija odgojno-obrazovnog sustava imperativ je kojeg nameće suvremeno informacijsko i tehnološko društvo.

Ključne riječi: *cjeloživotno učenje, globalizacija, informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT), suvremene kompetencije, učenje stranih jezika*

1. UVOD

Pojam *globalizacija* u modernom je društvu sve zastupljeniji. Za neke je globalizacija fascinantna ideja ili društvena paradigma, a za druge ta riječ predstavlja ozbiljnu prijetnju čovjeku, socijalnu bolest koju valja dijagnosticirati i izliječiti. U svakom slučaju globalizacija je bez sumnje jedan od velikih planova promjene i napretka. Globalizacija djeluje na sve sfere ljudskog života pa tako i na odgojno-obrazovni sustav. Obuhvaća široki spektar školskih aktivnosti utemeljenih na modernizaciji i sustavnoj preinaci kurikuluma koji će na koncuprimiti globalne aspekte. Kako bi opstalo, obrazovanje se mora prilagoditi ovim munjevitim promjenama te je potrebno uvesti globalno učenje. Globalno učenje ili obrazovanje omogu-

čuje pojedincu stjecanje niza kognitivnih, socijalnih i emocionalnih kompetencija potrebnih za odgovoran život u globaliziranom svjetskom društvu. Europska unija pokušava umrežiti obrazovanje svojih članica. Provode se reforme, a potpisana je i Bolonjska deklaracija, koja omogućuje jednako visoko školovanje svim zemljama potpisnicama kako bi kompetencije učenika i mladih ljudi postale univerzalne i svuda prihvaćene. Ipak, univerzalni kurikulum ne postoji jer svaka kultura ostavlja duboke tragove u odgojno-obrazovnoj teoriji i praksi te je zbog toga potrebno osvijestiti izvore vlastitog kulturno-pedagoškog nasljeđa.

2. NEZAUSTAVLJIVA GLOBALIZACIJA DRUŠTVA

Fenomen globalizacije ima svoju dugu prošlost, ali se sam izraz počeo upotrebljavati prije tridesetak godina za objašnjenja novog vala primjetnih promjena u gospodarstvu, tehnologiji, društvu i kulturi. Čolić (2004) ističe kako globalizacija predstavlja proces gospodarskog i društvenog povezivanja na svjetskoj razini, pokrenut širenjem tržišta pod utjecajem transnacionalnih kompanija te financijskih i gospodarskih institucija. Mnogi analitičari smatraju da globalizacija nije ništa novo. Tvrde kako je globalizacija proces koji je počeo u kasnom 18. stoljeću, u doba kada je Europu zahvatio val društvenih promjena, jer od tada kapitalizam i industrijalizacija postaju glavne društvene snage koje oblikuju društva i kulture.

A) Proces globalizacije

Bilo da je riječ o kontinuitetu ili nečemu sasvim novome, globalizaciju se može odrediti kao „sklop gospodarskih, socijalnih, kulturnih i političkih procesa koji vode sve većoj povezanosti pojedinih dijelova svijeta“ (Čolić, 2014: 185). Globalizacija kao proces nadmašuje granice nacionalnih država. Uz to globalizacija ne samo da definira i strukturira globalnu političku ekonomiju, nego određuje i globalnu kulturu. Burbules i Torres (2000) naglašavaju da su međusobno približavanje i standardizacija očiti u kulturnim baštinama u cijelome svijetu, od odjeće do glazbe, arhitekture, hrane itd. Ne može se ignorirati činjenica da određeni stilovi i prakse imaju globalnu vrijednost i mogu se susresti bilo gdje u svijetu. Čolić (2004) smatra kako do problema dolazi kada ljudi spoznaju da im živote sve više kontroliraju snage izvan utjecaja nacionalnih institucija. Dovodi se u pitanje državni suverenitet, narušavaju se tradicionalni i kulturni sustavi zbog čega se u nekim sredinama pojavljuje otpor, tj. antiglobalistički pokret. Antiglobalisti drže kako će globalizacija u svom neograničenom obliku učvrstiti nejednakosti u svijetu. Učinit će siromašne još siromašnjima, a siromašne države ovisnima o bogatim. Spriječit će ih da razviju vlastite ekonomije, a svijet će staviti pod kontrolu multinacionalnih korporacija motiviranih profitom umjesto utilitarističkim nakanama (Sablić, 2014). Ipak, u kontekstu globalizacije kao novog prostora djelovanja koji se već događa, valja gledati na propitivanje i traženje mjesta vlastitom identitetu, a ne uzmicati od globalizacije kao prijeteće i negativne snage. Globalizacija je svjetski proces koji se postepeno širi, i kao takav nema vlasnika. Žužul (2005) apostrofiraju kako globalni procesi

postaju događanja u kojima stari i novi akteri moraju na „globalnoj igraćoj ploči“ sami naći svoje uloge i resurse, dakle definirati ih i konstruirati. Pojava globalizacije nije utjecala samo na značajne promjene u gospodarskoj sferi, već se odrazila na čovjeka u čitavoj njegovoj kompleksnosti: u odnosu na suživot, način razumijevanja znanja i kulture. Spivak (2011) ističe kako nasilna globalizacija briše domaće kulture, njihove običaje i jezik. Upravo su kultura i jezik, smatra autorica, najvažniji elementi opstanka nacionalne svijesti naroda ili nacije bez države, te jedini pokretač nacionalizma nasuprot procesu globalizacije. Bez obzira gleda li se na globalizaciju kao na nešto pozitivno ili negativno, ona bez sumnje donosi velike promjene. Globalizacija se provlači kroz sve aspekte čovjekova života, pa tako i kroz odgoj i obrazovanje. Posljedice su globalizacije brojne. Jedna je od njih i Bolonjska deklaracija koja je prouzrokovala korjenitu reformu visokog obrazovanja u svim zemljama Europe (Milenović, 2011). Čovjek uči tijekom cijelog života te zbog toga Chang (2003) ističe kako je načelo o cjeloživotnom učenju danas posvuda prihvaćeno kao temeljno pravo ili dužnost svakog pojedinca. Smatra kako bi svi trebali nastojati shvatiti što je globalizacija, bili znanstvenici ili ne. Poznavanje stvarnosti u kojoj živimo posvuda se drži esencijalnim ciljem bilo kojeg obrazovnog kurikuluma (Burbules i Torres, 2000; Sablić, 2014). Značajke globalizacije nisu po sebi ni dobre ni loše, ako ih se vrednuje u smislu poštivanja svakog ljudskog bića i postizanja općeg dobra. No ako u tom procesu prevladavaju egoizam i premoć jedne strane, rizici su dramatični i nemjerljivi (Chang, 2003; Ritzer, 2009). Proces globalizacije nameće i novi način učenja. U tradicionalnom tipu učenja pogled u svijet bio je usmjeren prema regijama. Novo doba nameće globalan, općesvjetski pogled u svijet pa su i zahtjevi ugrađivanja globalnog odgoja i obrazovanja u odgojno-obrazovni sustav sasvim razumljivi i opravdani. Različito se pristupa definiranju i određivanju ciljeva globalnog obrazovanja. U osnovi ono je pedagoški odgovor na različite aspekte globalizacije u svim životnim sferama kao što su kultura, politika, ekologija ili ekonomija (Burbules i Torres, 2000; Bračić, 2012). Chang (2003) navodi da se utjecajem globalizacije mijenja razumijevanje i prihvaćanje različitih kultura pa vrijednosti neophodne za aktivno sudjelovanje u suvremenom životu postaju ostvareni kvalitetni dijalog, razumijevanje, prihvaćanje i življenje s drugima i drugačijima. Upravo razvojem interkulturalnih kompetencija kod učenika razvijaju se sposobnosti potrebne za aktivno i građansko sudjelovanje u globalnom društvu. Vukušić (2014) drži kako napredak tehnologije također pospješuje jačanje globalizacije, a uz pomoć tehnologije mijenjaju se i društveni trendovi te time i potreba pojedinca. Autor također kaže da se dijelovi svijeta pod utjecajem globalizacije okreću novim ciljevima razvoja i sposobnosti, poput brze prilagodbe novonastalim promjenama, koje postaju vrlo važne. Kako se cijeli svijet mijenja velikom brzinom tako i odgojno-obrazovne ustanove moraju biti spremne na to da pripreme pojedinca za suvremene zahtjeve življenja (Vukušić, 2014). Bračić (2012) shvaća globalizaciju kao proces koji se događa prije ili kasnije. Ona predstavlja umrežavanje svijeta u svim područjima životne međuzavisnosti od gospodarskih, preko građanskih, kulturnih i komunikacijskih sustava. Napredak tehnologije preobražuje svjetske komunikacije i prijevozne sustave. Tako je omogućeno bujanje osobnih i gospodarskih veza u svijetu te isti postaje sve manji i pretvara se u „globalno selo“ (Previšić, 2007).

B) Pojam glokalizacije i globalizacije

Mnogi suvremeni teoretičari globalizacije nastoje objasniti i brojne procese vezane uz nju. *Glokalizacija* se može definirati kao interpretacija globalnog i lokalnog koji su produkt i jedinstveni rezultati u različitim zemljopisnim područjima (Ritzer, 2004; Bajkuša, 2005). Ova ideja naglašava globalnu heterogenost te nastoji odbaciti ideju da sile potekle sa Zapada općenito, a naročito iz Sjedinjenih država, vode ka ekonomskoj, političkoj, institucionalnoj i kulturnoj homogenosti. Patel (2017) ističe da je jedan od razloga popularnosti teorije glokalizacije taj da stoji u oštroj opoziciji većini omraženih i prezrenih teorija modernizacije koje su dugi niz godina imale velik utjecaj u sociologiji i društvenim znanostima. Bajkuša (2005) nadalje navodi kako su neke od značajnih karakteristika te teorije bile njezina usmjerenost na središnje probleme zapadnog svijeta, superiornost koja je bila u skladu s tamošnjim razvojem te ideja da će ostatak svijeta, bez neke mogućnosti izbora, postati sve više njemu nalik, a spominju se moderni pojmovi kao: demokratskiji, kapitalističkiji, više potrošački usmjeren i sl. Iako su postojali dobri razlozi da se preispita i odbaci teorija modernizacije te da se razvije pojam glokalizacije, postoje elementi te teorije koji ostaju bitni u promišljanju globalizacije danas (Čolić, 2004; Ritzer, 2004). Štoviše, neki su društvenjaci vezani uz teoriju globalizacije naslijedili i razvili perspektive gdje su odbacili najveći dio teorije modernizacije i na koncu zadržali naglasak na ulozu pozapadnjenja, *mekdonaldizacije* i amerikanizacije u globalnim procesima. Bajkuša (2005) smatra da takvo zanimanje ukazuje na potrebu stvaranja koncepta *globalizacije*. Taj pojam po prvi put predstavlja vrlo potrebnog pratioca pojmu glokalizacije. Autor, ne poričući važnost pojma glokalizacije, globalizaciju usredotočuje na imperijalističke težnje nacija, kooperacija, organizacija i ostalih subjekata te njihovu težnju i potrebu da se nametnu u raznim zemljopisnim područjima te tako upotpunjava sam pojam glokalizacije. Njihov glavni interes u tome je da moć, utjecaj i profiti rastu. Korijen novokovanice "globalizacija" dolazi od engleske riječi *grow* što znači rast. Postaje očito da se globalizacija može povezati s naglim širenjem ničega, dok glokalizacija teži većoj vezanosti uz nešto i stoga je u suprotnosti širenju ničega (Bajkuša, 2004). Globalizacija kao cjelina nije jednosmjerna zato što dva spomenuta procesa supostoje unutar tog širokog pojma i zato što su, barem do nekog stupnja, suprotstavljeni u smislu njihovih implikacija na širenje ničega širom svijeta (Patel, 2017). Globalizacija svojim nezaustavljivim širenjem ulazi u sukob s lokalnim sve do stupnja u kojem lokalno nastavlja postojati, no promatra ga se kao sve više nebitnog i marginaliziranog igrača u globalnom. Malo toga lokalnog ostaje netaknuto sve agresivnijim ulaskom globalnog u lokalno (Čolić, 2004; Ritzer, 2004; Bajkuša, 2005). Ono što uspijeva odoljeti globalizaciji protjeruje se na periferiju i razdvaja od lokalne zajednice. Gomila onog što ostaje puno prije se može opisati kao lokalno, a ne lokalno. Taj nezaustavljivi proces Ritzer (2009) naziva mekdonaldizacijom, izvedenicom iz naziva poznate franšize McDonald's koja se ukorijenila diljem svijeta i tako nametnula moderne i globalne trendove. Također drži da je ključna implikacija svega toga teži pronalazak pojava u svijetu koje nisu dotaknute globalizacijom. Ipak glokalizacija predstavlja neku mjeru nade. Za početak, ona je zadnji izdanak najustrajnijeg oblika lokalnog. To znači da bitni ostaci lokalnog ostaju u glokalnom (Patel, 2017). S druge strane, interakcija globalnog i lokalnog rezultira

jedinstvenim fenomenom koji se ne može svesti ni na globalno ni na lokalno. Ako samo lokalno nije više izvor jedinstvenosti koji je nekad bio, barem je neki komadić sadržan u globalnom (Bajkuša, 2005).

3. Globalizacija odgoja i obrazovanja

Pojava globalizacije ima jak utjecaj na osvješćivanje njezine praktične infrastrukture koju može sasvim zbuniti globalna neuređenost i neravnoteža, zatim otvaranje društvenih struktura, stalna demokratizacija odnosa, javno nadziranje ljudskih prava i drugih tekovina civilnog društva te svakodnevno ponašanje ljudi (Youssef, 2014). Autorica drži da globalan pogled otkriva i nepravde te ogromne razlike među ljudima. U tome se javljaju i različiti medijski posrednici koji globalnu svakodnevicu homogeniziraju kao novu životnu kulturu, stvarajući pritom globalne identitete koji samo prividno uspijevaju u slamanju pojedinačnog na račun zajedničkog, kao u zaboravljenom i neuspjelom *melting potu* (Sablić, 2014). Sve je ovo popraćeno pojavama multikulturalnih društvenih struktura koje također mijenjaju odnose među ljudima u životnim zajednicama te otvaraju za odgoj i socijalizaciju brojna pitanja međukulturnih i etničkih dijaloga, suživota, snošljivosti i međusobnog uvažavanja. Ovo postaje za suvremenu pedagogiju vrlo izazovna tema. „Za pedagogiju cjeloživotnog učenja i socijalizacije u mreži globalnog društva znanja, uz informacije, nove tehnologije, nove kompetencije važnu ulogu igraju novi odnosi među ljudima i neka drugačija prijateljstva. Zbog toga je potrebno višestruko naglasiti njezinu humanu varijantu nenasilja, tolerancije, potiskivanje ekstremizama, predrasuda, socijalnih stereotipa u razlikama među ljudima s gledišta podrijetla, vjere, rasne i svjetonazorne različitosti“ (Previšić, 2007: 183). U svijetu koji se strukturalno mijenja, pedagogija, odgoj i obrazovanje dobivaju vrlo značajno mjesto (Burbules i Torres, 2000; Youssef, 2014). Cjeloživotno je obrazovanje odgojna tema za pedagošku teoriju i praksu, te na njega ne treba gledati kao na postizanje isključivo obrazovnih dobara ili stjecanje znanja. Ono obuhvaća i formu i sadržaj permanentnog razvoja čovjekovih potencijala i formiranja novih kompetencija za sutrašnjicu. Pedagoška znanost mora na vrijeme uočiti to te ukomponirati u sustav cjeloživotnog obrazovanja kao svoju primarnu zadaću te trajnu kategoriju (Previšić, 2007). Dok je u tradicionalnom učenju pogled na svijet bio usmjeren prema regijama, novo doba nameće globalan, odnosno cjelovit i općesvjetski pogled u svijet. Zbog toga su i zahtjevi ugrađivanja globalnog odgoja i obrazovanja u odgojno-obrazovni sustav u cjelini sasvim razumljivi i opravdani. Iako se različito pristupa definiranju i određivanju ciljeva globalnog učenja ili obrazovanja, ono je u osnovi pedagoški odgovor na različite aspekte globalizacije u svim životnim sferama kao što su kultura, politika, ekologija ili ekonomija (Sablić, 2014). Globalno učenje ili obrazovanje omogućuje pojedincu stjecanje niza kognitivnih, socijalnih i emocionalnih kompetencija potrebnih za odgovoran život u globaliziranom svjetskom društvu (Braičić, 2012; Suzić, 2014). Chang (2003) smatra kako globalizirati odgoj znači omogućiti svima pristup odgoju, poučavanju i spoznaji, što je sveopće priznato pravo u brojnim međunarodnim dokumentima. Odatle sve naglašenija važnost jednakih mogućnosti, značenja cjeloživotnog učenja, odgoja odraslih, načela uključenja, izmjenjivanja škole i posla itd. Odgoj svih mora biti i

odgoj svakoga (Vuksanović, 2009). Primjena tog načela odgoja za sve, kao i načela o temeljnim ljudskim pravima, nije moguća ako se ne njeguje novi humanizam koji se temelji na primjerenj antropologiji i aksiologiji metafizičkog i ontološkog utemeljenja. Suvišno je govoriti da takav odgoj uključuje i zahtjev za globalizacijom na svim razinama znanja, bilo ljudskih prava bilo same globalizacije (Burbules i Torres, 2000; Chang, 2003). Na razini visokog obrazovanja u Europi globalizacija je donijela kreiranje univerzalnog, sveobuhvatnog i modernog obrazovnog sustava. To je ostvareno Bolonjskom deklaracijom iz 1999., koja je u velikoj mjeri pokrenuta od strane poslodavaca. Njihov zahtjev bio je da na jedinstvenom europskom tržištu budući kandidati za posao budu obrazovani na standardizirani način kako bi velike europske kompanije primjenjivale isti sustav zapošljavanja u različitim zemljama. Imperativ je bio usmjeren na reformu cjelokupnog nastavnog plana i programa na način veće primjenjivosti. Chang (2003) i Dudić (2010) ističu da se od odgojno-obrazovnog sustava traži da tijekom obrazovanja učenicima uvriježi ne samo teorijsko znanje, već niz praktičnih vještina. Učenici moraju razviti sposobnosti koje će im omogućiti snalaženje na radnome mjestu od prvog dana svog radnog vijeka. Sama ideja, iako je deklarativno široko prihvaćena, naišla je na mnoštvo različitih impedancija. Autorica nadalje naglašava da se u prilagodbi nastavnih planova i programa često očituju sljedeći problemi: formalni pristup, otezanje, djelomična primjena nekih od principa, deklarativno prihvaćanje. Prilagodba potrebama poslodavaca izazvala je možda najveći otpor. „I što je najvažnije za poslodavce, integraciju teorijskih znanja i praktičnih koncepata, sveučilišta često prihvaćaju samo formalno“ (Dudić, 2010: 137). Uz pojam globalizacije usko je vezan i pojam globalni odgoj i obrazovanje čiji su glavni zadaci razumijevanje osnovnih pojmova i načela globalne povezanosti u svijetu razlika te problema koji su posljedica te povezanosti, razvoj sposobnosti i vještina potrebnih za rješavanje kardinalnih općih problema (npr. glad, siromaštvo, nejednakost) te na koncu prihvaćanje načela vrijednosti globalne povezanosti onih stilova ponašanja kojima se međuovisnost svijeta potvrđuje kroz načela jednakosti, pravde i pluralizma (Sablić, 2014).

A) Učenje korištenjem informacijsko-komunikacijske tehnologije

Novo moderno informacijsko društvo nastoji obrazovati građane koji će biti potpuno osposobljeni za sve izazove koje im postavlja izabrano zanimanje. Zbog toga se obrazovanje usmjerava potrebama tržišta pa učenici usvajaju čitav spektar različitih znanja i vještina. Ipak, suvremeno obrazovanje ne može učiniti mnogo u rješavanju problema stalnog napretka tehnologije i novih potražnji poslodavaca. Nikolić (2014) smatra kako je vrlo teško gledati i predviđati budućnost te osposobiti pojedinca za rad narednih tridesetak godina jer se ne zna što sve budućnost nosi. Zbog toga se nakon završetka obrazovanja stalno mora učiti prema potrebama radnog mjesta u vlastitoj struci ili izvan nje (Šutalo, 2006). Taj oblik neformalnog obrazovanja može biti organiziran, ali je otvorena mogućnost i samoučenja. Traži se daljnji korak određivanjem institucija čiji će to biti zadatak. Napretkom tehnologije te njezinom dostupnošću problem zastarjelosti obrazovanja se može vrlo lako riješiti. S različitim tehnološkim napravama koje nudi moderno doba, ljudi u teoriji mogu virtualno učiti bilo kada i bilo gdje bez prepreka koje stvaraju socijalni status ili bilo kakva vremenska

i prostorna ograničenja (Nikolić, 2014). S tom spoznajom UNESCO različitim postupcima nastoji ukazati na ogromnu potrebu za korištenjem ovih prednosti u visokoškolskom obrazovanju. Informacijsko-komunikacijske tehnologije ostvarile bi, smatraju Dinevski i Pšunder (2007), da svako učilište postane otvoreno pružajući mogućnost učenja na daljinu i učenja u različitim vremenskim uvjetima što zahtjeva ubrzana globalizacija svijeta. Takav način obrazovanja nije potpuni prijelaz s tradicionalnog učenja na novo virtualno učenje, već pomoć konvencionalnom učenju korištenjem tehnologije, medija i obrazovanja na daljinu. Ovakve metode postaju sve korištenije u svim segmentima učenja jer ono pokazuje brojne prednosti. Autori dalje navode kako tehnologije nude prijelaz s učenja u kojem je u centru predavač, na ono s centrom na učenicima. Također, nudi prijelaz s instrukcija koje daje učitelj na samostalno istraživanje i stvaranje, te s monotonog upijanja materijala koje pruža nastavnik na tehniku samoinicijativnog učenja. Sve to vodi velikoj globalizacijskoj revoluciji koja će tradicionalno učenje pretvoriti u cjeloživotno učenje (Sablić, 2014; Vuksanović 2009). Učiti uz pomoć računala i interneta može se od prvih dana obveznog školovanja. Internet i multimedijски projekti na webu mogu pomoći cjeloživotno učenje najmlađih i najstarijih. Vuksanović (2009) navodi brojne prednosti u multimedijskom učenju kao što su: privlačenje pozornosti polaznika te veća razina interesa, motivacije i zadovoljstva polaznika, mogućnost lakšeg pojašnjavanja težih koncepata i principa, potpunije razumijevanje sadržaja i djelotvornije stjecanje novih pojmova, bolje pamćenje sadržaja te mogućnost primjene znanja u novim situacijama. Autor smatra kako u nerazvijenim zemljama obrazovna tehnologija može povisiti razinu obrazovanja, pismenosti i gospodarskog razvitka, a u javnim uslugama informacijske i komunikacijske tehnologije povoljno djeluju na razvoj ili usavršavanje vještina i vježbi u području zdravstva, medicine i poljoprivrede, ali i umrežavanju s cijelim svijetom što će dovesti do razmjene ideja i informacija. Tehnologija učenja na daljinu omogućuje jednostavniju primjenu, modernija rješenja i bolji sadržaj (Vuksanović, 2009; Nikolić, 2014). Šutalo (2006: 55) izjavljuje: „Sustavnim povezivanjem velikog broja knjižnica, muzeja, škola i središta za učenje stvara se dalekosežan virtualni centar obrazovnih resursa. Neki stručnjaci vjeruju da otvoreno obrazovanje i obrazovanje na daljinu u potpunosti mogu zamijeniti školu i model učionice“. Potencijal učenja na daljinu uz pomoć informacijskih tehnologija prepoznat je u brojnim segmentima društva, budući da je riječ o novoj modernoj i globalnoj metodi obrazovanja koja omogućuje rasterećenost vremenom i prostorom. E-učenje jedan je od dosega informacijskih tehnologija od kojega Europska unija ima velika očekivanja (Vuksanović, 2009). Stoga, e-učenje predstavlja sve više sinonim za novo, suvremeno i kvalitetno obrazovanje koje prati razvoj globaliziranog društva, a u Hrvatskoj je prisutno više godina, kako u korporativnom sektoru tako i u sektoru obrazovanja, ali je unatoč tomu u početnoj fazi šire primjene i prihvaćanja (Šutalo, 2006). Vuksanović drži kako e-učenje nije alternativa postojećem obrazovnom procesu, nego predstavlja njegov neizostavni dio, odnosno njegovu dogradnju i unapređenje. Uz to, uvođenjem e-učenja rastu uloga i značaj nastavnika kao mentora, koordinatora i poticatelja obrazovnog procesa. E-učenje omogućava da u središtu obrazovnog procesa bude učenik koji preuzima aktivnu ulogu i odgovornost za ishode obrazovanja. Ova je tema zaposlila i brojne odgojno-obrazovne institucije u Hrvatskoj koje su se složile oko važnosti korištenja odgojno obrazovnih

tehnologija: „U konačnici, e-učenje predstavlja visokokvalitetni proces obrazovanja u kojem nastavnici i polaznici aktivno surađuju s ciljem postizanja zadanih obrazovnih ciljeva. Pri tome intenzivno koriste IKT za stvaranje prilagodljivog virtualnog okruženja u kojem razvijaju i koriste multimedijalne interaktivne obrazovne materijale, ostvaruju međusobnu komunikaciju i suradnju, studenti izvršavaju pojedinačne ili grupne zadatke i projekte, te provode kontinuiranu samoprovjeru i provjeru znanja.“ (Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih-za javnu raspravu, 2013: 5). Prema stupnju i intenzitetu korištenja različitih tehnoloških dostignuća u procesu učenja, Dukić i Mađarić (2012) razlikuju nekoliko oblika e-učenja. Navode kako njegovu najjednostavniju formu predstavlja korištenje računala za pripremu nastave. U naprednim je oblicima e-učenja obrazovni proces podržan suvremenim tehnologijama. U tom se smislu govori o kombiniranoj nastavi. Najrazvijeniji oblik e-učenja onaj je u kojem je nastava potpuno temeljena na primjeni informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Učenje na daljinu oblik je obrazovanja koji podrazumijeva fizičku odvojenost sudionika nastavnog procesa. Naime, postoje oblici e-učenja koji se ne odvijaju na daljinu kao što je upotreba računalne prezentacije, a isto tako postoje i oblici učenja na daljinu koji ne koriste informacijske i komunikacijske tehnologije. Online učenje definira se kao presjek e-učenja i učenja na daljinu. No potrebno je napomenuti i da učenje na daljinu temeljeno na primjeni informacijskih i komunikacijskih tehnologija može biti offline učenje putem CDROM-a ili DVD-a mediju kod kuće (Dukić i Mađarić, 2012, 70).

B) Učenje jezika kao dio globalne politike

S globalizacijom dolazi do međusobnog povezivanja i spajanja kultura te se javlja potreba za većim poznavanjem stranih jezika. Izreka „vrijediš onoliko koliko jezika govoriš“ postaje stvarnost u današnjem svijetu. Uklopiti se u društvo danas je gotovo nemoguće bez poznavanja stranih jezika, a pogotovo onih „svjetskih“ kao što su engleski ili francuski. U modernome svijetu jedna od glavnih kompetencije jest upravo poznavanje materinjeg jezika, ali i korištenje stranih (Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih-za javnu raspravu, 2013). Poučavanje stranog jezika održava i odnos prema određenom jeziku, odnosno jezičnu politiku neke zemlje. Odgojno-obrazovne ustanove moraju se prilagoditi novom vremenu i moraju omogućiti pojedincu mogućnost učenja stranog jezika (Mikolić, 2011). Danas višejezičnost dobiva sve više na važnosti upravo zbog globalizacije i internacionalizacije. Na europskoj razini višejezičnost može se promatrati kao temeljna vrednota, budući da se u sklopu europskih integracijskih procesa osobito isticala jezična i kulturna raznolikost članica (Sablić, 2014). „Može se tvrditi da se, s današnjih dvadesetak službenih jezika unutar EU, u povijesti još ni jedna zajednica nije izjasnila za takvu eksplicitnu višejezičnost“ (Velički, 2007: 96). Autor ističe da je u skladu s navedenim došlo do zaključka kako u tako mnogojezičnoj kulturi gotovo da i ne može preživjeti netko tko govori samo jedan jezik. U suvremenom svijetu, kada su popratne pojave globalizacije sve evidentnije, sve veće egaliziranje koje se događa preko trgovine, privrede, medija i informacijske tehnologije, kao i ignoriranje nacionalnih razlika te njihovo asimiliranje i integriranje, dovodi do konačnog nestajanja različitosti u gotovo svim područjima suživota (Velički, 2007; Mikolić, 2011).

Ipak se slabije izjednačavanje primjećuje u obrazovnom sustavu, a posebno se može naglasiti da kulturno-jezična raznolikost funkcionira kao jedan od rijetkih diskriminativnih kriterija u zajednici. Privreda se u Europi smatra elementom udruživanja i izjednačavanja, ona briše i granice jezika, ali u obrazovanju teži jezičnoj raznolikosti. Upravo Spivak (2011) ističe problem dominacije određenih jezika te, kao posljedicu toga, gubitak nacionalne svijesti. Autorica govori kako sukob dominantnih i potlačenih uzrokuje otpor jezikom iliti protuudar imperijalnoj i dominantnoj jezičnoj politici velikih sila kao što su Velika Britanija ili Amerika. U vremenu eskalirajuće međuzavisnosti privrednih i političkih sustava, i odgojno-obrazovni sustavi postaju važna komponenta u nalaženju identiteta stanovnika Europe, a nakon nestanka granica, stanovnici određenih zemalja, osim po jeziku, razlikuju se i po različitom načinu obrazovanja (Velički, 2007; Mikolić, 2011). Upravo tijekom obvezatnog školovanja jezična politika određuje način, redosljed i intenzitet učenja stranih jezika, pripremajući buduće građane Europe za kvalitetno poznavanje materinjeg jezika i za novu višejezičnost koja u Europi postaje standardom (Velički, 2007). U svakom slučaju valjalo bi temeljito promisliti način i redosljed uvođenja učenja stranih jezika kako u predškolskom razdoblju tako i u osnovnoj školi, ne prepuštajući odabir jezika slučaju ili pak samo dostupnom kadru. U Hrvatskoj bi se obrazovanje trebalo orijentirati na strane jezike koji su bitni za gospodarstvo te državnu vanjsku politiku.

4. VAŽNOST CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA U GLOBALNOME SVIJETU

Uporna kompjuterizacija, primjena robota i sama automatizacija općenito utječe na zapošljavanje u određenim vrstama zanimanja. Prisutan je opravdani strah da će se ukupan broj radnih mjesta drastično smanjiti te da će neki poslovi i zastarjela zanimanja potpuno iščeznuti. Jedan od glavnih zadataka globalnog društva promišljanje je i proučavanje društvenih postupaka koji sudjeluju u stvaranju i prenošenju znanja (Nikolić, 2014). Budući da zbog ubrzanja napretka tehnologije kompetencije vrlo brzo zastarijevaju, Previšić (2007) naglašava kako je potreban temelj izgradnje novog društva znanja na kojem se kreiraju oblici učenja i stjecanja znanja u školama. Zbog toga treba kreirati kurikulum za globalne uvjete novog svijeta. Cjeloživotno je učenje koncept koji zastupa postupnu preobrazbu u učeću zajednicu zadovoljnih jedinki, a time i kompetitivne organizacije i cjelokupnog društva utemeljenog na neprestanom stvaranju, obnavljanju i primjeni novih znanja, vještina i stavova. Znatiželja, motiviranost i navike neprestanog učenja stvaraju se u mlađim životnim razdobljima. Stoga su smišljen i pozitivan odgoj, pristupi učenju i iskustva s učenjem stečeni u obitelji i u predškolskim ustanovama osnova za kontinuirano i samoinicijativno učenje i obrazovanje tijekom cijelog života (Šutalo, 2006). U dokumentu Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih–za javnu raspravu (2013) navedeni je cilj cjeloživotnog učenja stvoriti aktivne pojedince koji žele stvarati i učiti. Stvoriti kompetentnog čovjeka za rad koji će usvajati i obnavljati znanje, vještine i potencijale u svim razdobljima života. Zbog toga svakome treba osigurati jednakost pristupa i mogućnosti za uspjeh u cjeloživotnom učenju na

razini njegovih želja, ali i sposobnosti te pravo na priznanje znanja i vještina stečenih u različitim okruženjima i načinima učenja (Suzić, 2014). Prema preporukama razvijenih zemalja Europske unije temeljne kompetencije obuhvaćaju: komunikaciju na materinjem jeziku, komunikaciju na stranim jezicima, matematičke i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnici, digitalne kompetencije, učiti kako učiti, socijalne i građanske kompetencije, kompetencije inicijativnosti i poduzetnosti, te kulturnu svijest i izražavanje.¹ Novi su problemi koji pogađaju moderno društvo starenje stanovništva i brze promijene kompetencija za tek stvorene globalne odnose. Starenje stanovništva bitan je proces koji obilježava demografsku sliku zapadnog svijeta u 21. stoljeću. Smanjen natalitet dovodi do još bržeg povećanja starijih osoba u globalnoj populaciji. Takve promjene u prirodnoj dinamici i dobnoj strukturi stanovništva znatno utječu na reprodukciju radno sposobne snage, ne samo u ukupnom broju, već prije svega strukturno, tj. prema dobi i obrazovanju. Sudarić (2012) kaže kako ta situacija djeluje ograničavajuće na ukupni radni potencijal i produktivnost rada, odnosno na ukupan gospodarski razvoj. Problem s kojim je suočen moderni svijet nastoji se riješiti preobrazbom cjelokupnog obrazovnog sustava posebice u procesu cjeloživotnog učenja starijih osoba. Novi zaključci Europske unije ukazuju na potrebu zadržavanja starije populacije što dulje u radnim odnosima, a posljedično i na obnavljanje njihovih znanja i vještina. Preporučuje se razvoj mjera za njihovo prilagođavanje novim radnim zadacima i uvjetima u skladu sa zdravstvenim, mentalnim i socijalnim stanjem pojedinca (Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih – za javnu raspravu, 2013). Za dobrobit gospodarstva i društva u cijelosti treba predvidjeti i osigurati specifične programe cjeloživotnog obrazovanja za osobe nižeg stupnja obrazovanosti bez ključnih kompetencija, iz drugačijih kultura i sustava vrijednosti koje će vjerojatno doći na ove prostore. Zbog toga je bitno osmisliti i implementirati u škole nove principe učenja i svježu građu koja će osigurati pojedincima da budu kompetentni na globalnom tržištu te ih pripremi na stalno i uporno učenje brojnih novina (Burbules i Torres, 2000; Sudarić, 2012). Očito je da radna snaga nema potrebna znanja i sposobnosti koje traži suvremeno gospodarstvo. Zbog toga je jedan od glavnih pokazatelja obrazovnog sustava obrazovna struktura radno sposobnog stanovništva. Kako škole još nisu prihvatile izazove globalizacije, potrebno je razvijati cjeloživotno obrazovanje koje će osigurati kompetencije u tehnološkim i informatičkim prohtjevima novoga doba (Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih – za javnu raspravu, 2013).

5. ZAKLJUČAK

Novo doba donosi brojne promjene. Moderni svijet sve brže razvija znanost i tehnologije te mijenja čitavo društvo. Stvara se informacijsko društvo koje omogućuje slanje informacija u bilo koji dio svijeta bez ikakvih vremenskih i prostornih prepreka. Stvoreno je globalno

¹ *Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje – Europski kompetencijski okvirni dokument iz 2006. iz Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih – za javnu raspravu 2013.*

društvo. Ljudi se povezuju na nove načine, spoznaju nove ideje koristeći dostupnost informacija te stvaraju još manji svijet. Tomu doprinose brojne nove tehnologije. One se primjenjuju i u obrazovanju stvarajući nove i globalne ljude. Multimedijске tehnologije omogućavaju sasvim novi pristup nastavnim sadržajima i metodama. Zahvaljujući velikom rastu primjene u edukaciji, današnji učenici imaju mogućnost odabira brzog i funkcionalnog učenja. Multimedia svojim postojanjem i napretkom neprestano postavlja nove izazove tehnologiji. Kao rezultat toga, klasično učenje i poučavanje napušta učionice i postaje neizostavna sastavnica života i rada u nastavnom procesu. Napredak tehnologije mora biti usporedan napretku ljudske spremnosti za korištenje te iste tehnologije. Tehnologija zahtjeva brojne kompetencije nove radne snage. Zbog toga se i škole mijenjaju stvarajući ljude za moderni svijet tehnologija i znanosti. Isto tako, škole nastoje učiti jezike bez kojih globalizacija gubi na važnosti. Razvoj tehnologije mora pratiti stalno učenje. Jedino se cjeloživotnim obrazovanjem može postići kompetencija za rad s informacijsko-komunikacijskim tehnologijama. Obrazovanje za život mora biti osmišljeno tako da priprema ljude za nove izazove tehnološkog društva. Učenje s tehnologijom i za tehnologiju budućnost je obrazovanja novog i modernog društva. Globalizacija podrazumijeva i standardizaciju škola čime se postiže kompetentnost novoobrazovanih ljudi diljem svijeta. Isto tako globalizacija uči toleranciji, snošljivosti i prihvaćanju različitosti. No globalizacija ima i brojne negativne odlike kao što je gubljenje vlastitog identiteta u moru ljudi. Nestaje lokalno utapanjem vlastite kulture u globalnome društvu.

BIBLIOGRAFIJA

- Bajkuša, M. (2005). George Ritzer The Globalization of Nothing. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 14(3 (77)), 611-613.
- Braičić, Z. (2012). Global Learning or Education: A Challenge to Contemporary Geography Teaching. *Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 14(1), 165-185.
- Burbules, N.C. i Torres, C.A. (2000). *Globalization and education: critical perspectives*. Routledge. New York. London
- Chang, H. (2003). Rasprava o globalizaciji. Odgojno gledište. *Kateheza : časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 25(2), 106-117.
- Čolić, S. (2004). Globalizacija, kultura kapitalizma i globalna kultura. *Narodna umjetnost : hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 41(2), 185-192.
- Dinevski, D. i Pšunder, M. (2007). Teacher's Development in The Information Society for Lifelong Learning Provision, *Informatologia*, 40(4), 263-269.
- Dudić, M. (2011). Globalization and Education. *Informatologia*, 44(2), 137-141.
- Dukić, D., Mađarić, S. (2012). *Online learning in Croatian tertiary education*. Tehnički glasnik, 6(1), 69-72.
- Mandarić Vukušić, A. (2014). Sadržaji interkulturalne kompetencije u Nacionalnom okvirnom kurikulumu. *Školski vjesnik : časopis za pedagoška i školska pitanja*, 63(1-2), 133-148.
- Mikolić, V. (2011). Interkulturalno učenje jezika kao stranoga/drugoga. *Kroatologija : časopis za hrvatsku kulturu*, 2(1), 123-133.
- Milenović, (2011). Inclusive Education as A Consequence of The Globalisation Process. *Metodički obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 6(2011)2(12), 73-79.

- Nikolić, G. (2014), Nove tehnologije donose promjene, *Andragoški glasnik : Glasilo Hrvatskog andragoškog društva*, 18(2. (33)), 25-42.
- Patel, F. (2017), Deconstructing internationalization: Advocating glocalization in international higher education. *Journal of International & Global Studies*, 8 (2), 64-82.
- Previšić, V. (2007), Pedagogija: prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja, *Pedagogijska istraživanja*, 4 (2), 179 – 187
- Ritzer, G. (2004). *The Globalization of Nothing*. London, Pine Forge Press
- Ritzer, G. (2009). *The McDonaldization of Society*. Los Angeles, Pine Forge Press
- Sablić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi*, Zagreb. Naklada Ljevak
- Spivak Chakravorty G. (2011). *Nacionalizam i imaginacija i drugi eseji*. Zagreb. Fraktura
- Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2013). *Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih – za javnu raspravu*. Zagreb
- Suzić, N. (2014). Kompetencije za život u 21. stoljeću i školski ciljevi učenika. *Pedagogijska istraživanja*, 11(1), 111-120.
- Sudarić, Ž. (2012). Obrazovanje + cjeloživotno učenje za poduzetništvo = zapošljivost. *Učenje za poduzetništvo*, 2(1), 71-75.
- Šutalo, V. (2006). Obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja, *Geodetski list*, 60 (83)(1), 51-57
- Velički, D. (2007). Nova višejezičnost i učenje stranih jezika kao dio jezične politike. *Metodički ogledi : časopis za filozofiju odgoja*, 14(1), 93-103.
- Vuksanović, I. (2009). Mogućnosti za e-učenje u hrvatskom obrazovnom sustavu. *Napredak : časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 150(3-4), 451-466.
- Žužul, A. (2005). National Curriculum Development. *Pedagogijska istraživanja*, 2(2), 175-175
- Youssef, L. (2014). Globalisation and higher education: from within-border to cross-border. *Open Learning*, 29 (2), 100-115.